

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ในการดำเนินงานของหน่วยงานมักจะเริ่มต้นจากการกำหนดวัตถุประสงค์ ของหน่วยงาน การวางแผนปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์เหล่านี้ จนกระทั่งถึงการลงมือปฏิบัติงานตามแผน ซึ่งหากจะพิจารณาในขั้นเบตกรังฯ แล้ว จะเห็นว่าในการดำเนินงานของหน่วยงาน จะประกอบด้วยกระบวนการที่สำคัญ 3 ประการ (ุณิชช์ จำรงค์, 2521) ประการแรกคือ การตัดสินใจ ไม่ว่าจะกำหนดวัตถุประสงค์ นโยบาย วางแผน ตลอดจนกำหนดวิธีในการปฏิบัติการ จะเห็นได้ว่าการตัดสินใจเป็นขั้นตอนของการทั้งสิ้น เพราะหากไม่มีการตัดสินใจเสียก่อนแล้ว การกำหนดการใดๆ จะเป็นไปไม่ได้ ประการที่สองคือ การติดต่อสื่อสาร ซึ่งเป็นกระบวนการสำคัญในการกระจายข่าวสารที่เกี่ยวกับเรื่องที่ตัดสินใจนั้นไปสู่ผู้ปฏิบัติ ประการสุดท้ายคือการควบคุม ซึ่งเป็นกระบวนการในการควบคุมการปฏิบัติตามแผนงานต่างๆ ที่ได้ตัดสินใจไว้ ทำให้ทราบว่าได้มีการปฏิบัติตามที่กำหนดไว้หรือไม่เพียงใด และหากพบว่ามีข้อบกพร่องก็จะสามารถแก้ไขเพื่อให้การปฏิบัตินั้นเป็นไปตามที่คาดหวังไว้

การติดต่อสื่อสารจึงเป็นรากฐานที่สำคัญของการบริหารงาน เนื่องจาก การติดต่อสื่อสารเป็นวิธีที่จะทำให้บุคลากรในหน่วยงานรู้ความเคลื่อนไหวต่างๆ อันเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน ไม่ใช่ทำโดยไม่รู้วัตถุประสงค์ ไม่รู้แนวทางที่จะปฏิบัติในเรื่องนั้นๆ ซึ่งถ้าหากปราศจากการติดต่อสื่อสารแล้ว การวางแผน การสั่งการ การอนบหมายงาน การประสานงานจะเกิดขึ้นไม่ได้เลย เพราะผู้บริหารไม่สามารถที่จะบริหารงานได้โดยลำพัง แต่ต้องอาศัยการติดต่อสื่อสารกับผู้อื่นได้บังคับบัญชา เพื่อให้งานที่รับผิดชอบอยู่บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ รวมทั้งสนับสนุนให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเกิดความคิดในทางสร้างสรรค์ ซึ่งความสำเร็จในข้อนี้ขึ้นอยู่กับการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในการปฏิบัติงานของบุคลากร และ

ผู้บังคับบัญชาเป็นโภกสารให้ผู้ได้บังคับบัญชาได้ใช้ความคิดคริเริ่มนากขึ้น รวมทั้งจะช่วยจัดความเข้าใจผิด หรือข่าวลือ หรือความอยากรู้อยากเห็นเกี่ยวกับเรื่องราวต่างๆ ให้หมดไป ซึ่งโดยปกติ บุคลากรในทุกหน่วยงานจะอยากรู้อยากเห็นเรื่องราวและความเคลื่อนไหวต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องราความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับตำแหน่งหน้าที่การทำงานและความเจริญก้าวหน้าในหน่วยงานนั้น เช่นข่าวการเปลี่ยนตำแหน่ง การเลื่อนเงินเดือน การปรับปรุงโครงสร้างของหน่วยงาน เป็นต้น การให้ข่าวความเคลื่อนไหวเป็นประจำ เป็นการยอมรับว่า ความสำคัญของบุคลากรเหล่านั้น เป็นการขัดความวิตกกังวล ความเข้าใจผิด ตลอดจนข่าวลือต่างๆ

การติดต่อสื่อสาร มีลักษณะเป็นกระบวนการ มีองค์ประกอบอย่างน้อย 4 ประการ ได้แก่ แหล่งสารหรือผู้ส่งสาร สารหรือข่าวสาร สื่อหรือช่องทาง และผู้รับสารหรือจุดหมายปลายทาง โดยที่ผู้ส่งสารถ่ายทอดข่าวสารผ่านสื่อไปยังผู้รับสารด้วยเจตนาที่จะเปลี่ยนแปลงความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรม (Rogers, 1973) จึงจัดได้ว่าการติดต่อสื่อสาร เป็นพฤติกรรมอย่างหนึ่งของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับการแลกเปลี่ยนข่าวสารระหว่างบุคคลในสังคมระดับต่างๆ เป็นกระบวนการที่สถาบันชั้นชื่อ เปลี่ยนแปลงและต่อยเนื่องอยู่ตลอดเวลา (Goldhaber, 1993) การติดต่อสื่อสารจึงเป็นกระบวนการเกี่ยวกับการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ส่งสารกับผู้รับสารโดยผ่านสื่อหรือช่องทางอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อให้ผู้รับสารได้เข้าใจความหมาย หรือได้ดำเนินการที่ระบุไว้ในสารหรือข้อความนั้นๆ (งาน วิมูลศรี, 2523)

ในการจัดการศึกษาโดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับอุดมศึกษา สิ่งที่ถือว่าเป็นหัวใจของการศึกษาได้แก่ ห้องสมุด (ยัมพร ปั้นศรี, 2525) พระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษา เอกชน พุทธศักราช 2522 จึงได้ระบุให้มีการจัดสรรทุนของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนดังที่เป็นกองทุนหลัก 5 ประเภท ซึ่งกองทุนวิจัยและห้องสมุด ถือว่าเป็นกองทุนหลักประเภทหนึ่งที่สถาบันอุดมศึกษาเอกชนจะต้องจัดตั้งขึ้นเพื่อใช้ในการจัดซื้อต่อต่างๆ เข้าห้องสมุด (ทบวงมหาวิทยาลัย, 2522) ดังนั้น จึงถือได้ว่าห้องสมุดมีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเป็นอย่างยิ่ง

การที่สถาบันอุดมศึกษาเอกชนจะสามารถพัฒนางานห้องสมุดให้สามารถรับภาระในการจัดการศึกษาของสถาบันและตอบสนองความต้องการของผู้ใช้ได้หรือไม่นั้นขึ้นอยู่กับความร่วมมือในการดำเนินงานของบุคลากรฝ่ายต่างๆ เป็นสำคัญ ไม่ว่าจะเป็นบุคลากรที่มีความรู้ทางวิชาชีพบรรณารักษ์ รวมถึงบุคลากรที่ไม่มีความรู้ทางวิชาชีพบรรณารักษ์ ซึ่งได้แก่นักวิชาการ ไส้ทัศนศึกษา นักวิชาการคอมพิวเตอร์ เป็นต้น บุคคลเหล่านี้ถือได้ว่าเป็น

ผู้ปฏิบัติงานซึ่งมีความรู้ทางวิชาชีพเฉพาะที่แตกต่างกัน (Huseman, Lahiff and Wells, 1983) แต่ต่างก็มีความชำนาญเฉพาะในหน้าที่ของตน นอกจากนี้ บุคลากรในห้องสมุดยังรวมถึง เสนี่ยนพนักงาน พนักงานพิมพ์ดีด นักการภารโรง ซึ่งซึ่งผู้ปฏิบัติงานบางอย่างของห้องสมุด ที่ไม่ต้องใช้ความรู้ทางบรรณารักษศาสตร์ เช่น จัดสถานที่ จัดซื้อหนังสือ เป็นต้น

ในฐานะที่ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเป็นหน่วยงานที่มีความสำคัญยิ่งต่อ การเรียนการสอนระดับอุดมศึกษา เนื่องจากงานห้องสมุดเป็นงานวิชาการซึ่งเกี่ยวข้องกับ การศึกษาโดยตรง จึงมีการกิจกรรมในการส่งเสริมการเรียนการสอน การวิจัย และการพัฒนา วิชาการ เพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษาของสถาบัน และการที่ห้องสมุด สถาบันอุดมศึกษาเอกชนจะสามารถดำเนินงานให้สำเร็จตามการกิจดังกล่าวได้หรือไม่ก็เป็น อยู่กับความร่วมมือในการดำเนินงานของบุคลากร ซึ่งเป็นผลลัพธ์เนื่องมาจากการประสิทธิผลของการ สื่อสารระหว่างบุคลากรในห้องสมุดนั่นเอง การสื่อสารในห้องสมุดจึงเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อให้บุคลากร ได้รับข่าวสารและกระจายข่าวสารอย่างถูกต้อง เพื่อขจัดปัญหาและอุปสรรค อันจะเป็นผลทำให้เกิดความสับสน ความแตกแยกในห้องสมุด และเป็นผลที่จะทำให้เกิด ความล้มเหลวหรือล่าช้าในระบบงาน ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับการสื่อสารของ บุคลากรในห้องสมุดกลางสถาบันอุดมศึกษาเอกชน เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงการสื่อสารของบุคลากรในห้องสมุดต่อไป

วัตถุประสงค์

- เพื่อศึกษาทิศทาง รูปแบบ และชนิดของข่าวสารของการสื่อสารของผู้บริหาร ผู้ปฏิบัติงานสารนิเทศ และเจ้าหน้าที่ของห้องสมุดกลางสถาบันอุดมศึกษาเอกชน
- เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหาร ผู้ปฏิบัติงานสารนิเทศ และเจ้าหน้าที่ของห้องสมุดกลางสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ที่มีต่อทิศทาง รูปแบบ และชนิดของ ข่าวสารที่สื่อสารในห้องสมุดกลางสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

สมมติฐาน

ความคิดเห็นของผู้บริหาร ผู้ปฏิบัติงานสารนิเทศ และเจ้าหน้าที่ของห้องสมุด
กลางสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ที่มีต่อทิศทาง รูปแบบ และชนิดของข่าวสารที่สื่อสารใน
ห้องสมุดแตกต่างกัน

ตัวแปร

ตัวแปรอิสระ ได้แก่ สถานภาพของบุคลากรของห้องสมุด แบ่งเป็น

- ผู้บริหาร
- ผู้ปฏิบัติงานสารนิเทศ
- เจ้าหน้าที่ห้องสมุด

ตัวแปรตาม ได้แก่

1. ทิศทางการสื่อสาร ได้แก่
 - 1.1 การสื่อสารจากบุคลากร
 - 1.2 การสื่อสารจากลูกค้า
 - 1.3 การสื่อสารในแนวอน
2. รูปแบบของการสื่อสาร ได้แก่
 - 2.1 การสื่อสารแบบเป็นทางการทางลายลักษณ์อักษร
 - 2.2 การสื่อสารแบบเป็นทางการคำวิวชา
 - 2.3 การสื่อสารแบบไม่เป็นทางการทางลายลักษณ์อักษร
 - 2.4 การสื่อสารแบบไม่เป็นทางการคำวิวชา
3. ชนิดของข่าวสาร ได้แก่
 - 3.1 ข่าวสารเกี่ยวกับการดำเนินงานในห้องสมุด
 - 3.1.1 นโยบาย เป้าหมาย แผนการดำเนินงานของห้องสมุด
 - 3.1.2 นโยบาย เป้าหมาย แผนการดำเนินงานของฝ่าย/แผนก
 - 3.1.3 ผลการปฏิบัติงานของฝ่าย/แผนก
 - 3.1.4 งานบุคคลของห้องสมุด เช่น บุคลากรใหม่ การเลื่อนระดับ

การโอนเข้า

3.2 ข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับการบริหารรักษาสัตว์และสารนิเทศศาสตร์

3.2.1 ข่าวการจัดซัมมนา อบรม คุณวิชาการค้าน
บริหารรักษาสัตว์และสารนิเทศศาสตร์

3.2.2 สรุปรายงาน/เอกสารประกอบการสัมมนา อบรม คุณวิชาการค้านบริหารรักษาสัตว์และสารนิเทศศาสตร์

3.2.3 วารสาร/บทความทางวิชาการค้านบริหารรักษาสัตว์และสารนิเทศศาสตร์

3.3 ข่าวสารเกี่ยวกับมหาวิทยาลัย/วิทยาลัย

3.3.1 นโยบาย เมื่อหมาย แผนการดำเนินงานของมหาวิทยาลัย/
วิทยาลัย

3.3.2 กฏ ระเบียบ คำสั่ง ประกาศ

3.3.3 สั่งแต่งตั้ง

3.3.4 งานบุคลของมหาวิทยาลัย/วิทยาลัย เช่น บุคลากรใหม่
การเลื่อนระดับ การโอนเข้า

3.3.5 งานวิชาการต่างๆ เช่น หลักสูตร ทุน การฝึกอบรม

3.4 ข่าวสารเกี่ยวกับหน่วยงาน/สถาบันอื่นๆ เกี่ยวข้องกับสถาบันอุดมศึกษา
เอกชน เช่น ข่าวสารเกี่ยวกับสมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย ข่าวสาร
เกี่ยวกับสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งอื่นๆ

3.5 ข่าวสารเกี่ยวกับความรู้ทั่วไปค้านต่างๆ จากหน่วยงานต่างๆ เช่น
แผ่นพับเรื่องความเกี่ยวกับโรคเด็ก เป็นต้น

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากร คือ บุคลากรของห้องสมุดกลางสถาบันอุดมศึกษาเอกชนใน
กรุงเทพมหานคร และปริมณฑล ซึ่งอาจเรียกชื่อว่าสำนักหอสมุด สำนักหอสมุดกลาง
ศูนย์บรรณสารสนเทศ สำนักบรรณสาร หอสมุดและศูนย์สนเทศ หรือห้องสมุด อย่างไร
อย่างหนึ่ง อาจเป็นห้องสมุดที่มีเพียงแห่งเดียวในสถาบันหรือห้องสมุดที่ทำหน้าที่สนับสนุน
หนึ่งห้องสมุดกลาง มิได้รวมถึงห้องสมุดวิทยาเขตหรือห้องสมุดคณะ รวม 17 แห่ง โดย

เป็นผู้บริหาร คือ ผู้อำนวยการ/หัวหน้าห้องสมุด รองผู้อำนวยการ/ผู้ช่วยผู้อำนวยการ และหัวหน้าฝ่าย/แผนก จำนวน 67 คน ผู้ปฏิบัติงานสารนิเทศ คือ บุคลากรซึ่งมีความรู้ในสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และ/หรือสารนิเทศศาสตร์ หรือสาขาวิชาอื่นที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ บรรณารักษ์ นักวิชาการ โสตทศนศึกษา นักวิชาการคอมพิวเตอร์ เป็นต้น จำนวน 137 คน และเจ้าหน้าที่ของห้องสมุด คือบุคลากรซึ่งไม่มีความรู้ในสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และ/หรือสารนิเทศศาสตร์ แต่เป็นผู้สนับสนุนวิชาชีพดังกล่าว ได้แก่ เจ้าหน้าที่ห้องสมุด เจ้าหน้าที่โสตทศนศึกษา เจ้าหน้าที่ธุรการ เป็นต้น จำนวน 187 คน รวมทั้งสิ้น 391 คน

สำหรับห้องสมุดบางแห่งที่มีผู้อำนวยการ/หัวหน้าห้องสมุดซึ่งถือว่าเป็นผู้บริหาร และมีบรรณารักษ์เป็นผู้รับผิดชอบทั้งในหน้าที่ หัวหน้าฝ่าย และทำหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานสารนิเทศคู่ขนาน ผู้วิจัยจะจัดบรรณารักษ์อุ่นนี้เป็นกลุ่มประชากรผู้ปฏิบัติงานสารนิเทศ ซึ่งได้แก่บรรณารักษ์ นักวิชาการ โสตทศนศึกษา และนักวิชาการคอมพิวเตอร์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ โดยการใช้แบบสอบถามแล้วนำผลมาวิเคราะห์โดยมีขั้นตอนต่างๆ ดังนี้

1. ศึกษาจากตำรา เอกสาร วารสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารในองค์กรทั้งของไทยและต่างประเทศ

2. สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ชุด ชุดที่หนึ่งสำหรับผู้บริหาร ชุดที่สองสำหรับผู้ปฏิบัติงานสารนิเทศ และชุดที่สามสำหรับเจ้าหน้าที่ห้องสมุด แต่ละชุดแบ่งออกเป็น 3 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบ มีลักษณะเป็นแบบให้เลือกตอบ

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับทิศทาง รูปแบบ และชนิดของข่าวสารที่สื่อสาร มีลักษณะเป็นแบบให้เลือกตอบ

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อการสื่อสารในห้องสมุด มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า

3. ทดลองใช้แบบสอบถามกับบุคลากรของห้องสมุด สถาบันอุดมศึกษาของรัฐจำนวน 30 คน แยกเป็นผู้บริหาร 5 คน ผู้ปฏิบัติงานสารนิเทศ 10 คน และเจ้าหน้าที่ห้องสมุด 15 คน เพื่อทดสอบความเที่ยงตรงและความน่าเชื่อถือของแบบสอบถาม
4. นำแบบสอบถามมาแก้ไขและปรับปรุงให้สมบูรณ์จึงก่อนที่จะนำไปใช้เก็บข้อมูลต่อไป
5. เก็บรวบรวมข้อมูล โดยผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปแจกกลุ่มประชากรคัวยศคนเองและส่งทางไปรษณีย์ การติดตามแบบสอบถาม ผู้วิจัยไปรับคัวยศเอง และให้ผู้ตอบแบบสอบถามส่งคืนทางไปรษณีย์
6. วิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปสถิติทางสังคมศาสตร์ (SPSS-Statistical Package for the Social Sciences) ในการแยกแยะความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างกลุ่มคัวยศการทดลองค่าที (T-test) และค่าเอฟ (F-test)
7. สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล
8. รายงานผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เป็นข้อมูลเบื้องต้นสำหรับผู้บริหารห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาในการปรับปรุงการสื่อสารในห้องสมุดให้ดียิ่งขึ้น
2. เป็นแนวทางแก้ผู้บริหารห้องสมุดของหน่วยงานอื่น ในการปรับปรุงการสื่อสารในห้องสมุดของตนให้ดียิ่งขึ้น

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คำอธิบายศัพท์

การสื่อสาร หมายถึง การส่งข่าวสาร ความคิดเห็น หรือข้อเท็จจริง ระหว่างผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานในห้องสมุด ด้วยจุดประสงค์ที่จะให้มีการรับรู้ และมีผลต่อการปฏิบัติงานร่วมกันเพื่อทำให้การทำงานต่าง ๆ สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

รูปแบบของการสื่อสาร หมายถึง วิธีการในการส่งข่าวสารที่ทำให้ผู้อื่นสามารถรับรู้ และเข้าใจข่าวสารเหล่านั้นได้ โดยแบ่งเป็น 4 วิธีการ คือ การสื่อสารแบบเป็นทางการทางลายลักษณ์อักษร การสื่อสารแบบเป็นทางการด้วยภาษา การสื่อสารแบบไม่เป็นทางการทางลายลักษณ์อักษร และ การสื่อสารแบบไม่เป็นทางการด้วยภาษา

การสื่อสารแบบเป็นทางการทางลายลักษณ์อักษร หมายถึง การสื่อสารที่มีระเบียบแบบแผน มีข้อกำหนด ไว้ชัดแจ้ง และแสดงออกโดยทางลายลักษณ์อักษร เช่น การจัดทำบันทึกอย่างเป็นทางการ การจัดทำหนังสือคำสั่ง การจัดทำหนังสือเวียนแจ้ง เป็นต้น

การสื่อสารแบบเป็นทางการด้วยภาษา หมายถึง การสื่อสารที่มีระเบียบแบบแผน มีข้อกำหนด ไว้ชัดแจ้ง และแสดงออกโดยทางภาษา เช่น การประชุม การพูดและสนทนาระบบทุกคลัง การพูดและสนทนาเป็นกันเอง เป็นต้น

การสื่อสารแบบไม่เป็นทางการทางลายลักษณ์อักษร หมายถึง การสื่อสารในลักษณะที่กระทำกันเองเป็นส่วนตัว ไม่ดำเนินไปตามระเบียบแบบแผนที่กำหนด และแสดงออกโดยทางลายลักษณ์อักษร เช่น การเขียนบันทึกส่วนตัว การเขียนข้อความ/ บันทึกส่งผ่านบุคคลอื่น เป็นต้น

การสื่อสารแบบไม่เป็นทางการด้วยภาษา หมายถึง การสื่อสารในลักษณะที่กระทำกันเองเป็นส่วนตัว ไม่ดำเนินไปตามระเบียบแบบแผนที่กำหนด และแสดงออกโดยทางภาษา เช่น การใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ภาษาไทยหรือโทรศัพท์ภาษาไทย การพูดภาษาไทยในเวลาพักหรือเมื่อมีโอกาส เป็นต้น

กิจกรรมของการสื่อสาร หมายถึง การสื่อสารในลักษณะที่ผู้บังคับบัญชาออกคำสั่งให้ผู้ใต้บังคับบัญชาปฏิบัติการใด ๆ ได้แก่ การสื่อสารจากบนลงล่าง (Downward communication) รวมถึงการสื่อสารจากล่างขึ้นบน (Upward communication) ที่ผู้ใต้บังคับบัญชารายงานสิ่งต่าง ๆ ไปยังผู้บังคับบัญชา และ การสื่อสารกันเพื่อร่วมงานตามแนวอน (Horizontal communication)

